

Sygn. akt I CSK 5581/22

POSTANOWIENIE

Dnia 14 grudnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marcin Łochowski

w sprawie z powództwa J. N. i Ł. N.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o ustalenie,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 14 grudnia 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej pozwanego
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 15 lutego 2022 r., sygn. akt V ACa 182/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Bank spółki akcyjnej w W. na rzecz J. N. i Ł. N. kwoty po 2700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Pozwany Bank S.A. w W. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 15 lutego 2022 r., zaskarżając ten wyrok w całości, wnosząc o jego uchylenie w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący podniósł, że w sprawie zachodzi nieważność postępowania dotycząca postępowania przed Sądem drugiej instancji, przewidziana w art. 379 pkt 5 k.p.c. Skarżący wskazał też na występujące w sprawie istotne zagadnienia prawne, tj.:

1) Czy w przypadku oceny, że postanowienia zawarte w umowie kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej, odnoszące się w swej treści do przeliczeń przy uruchomianiu kredytu i jego spłacie, według kursów z Tabeli kursowej publikowanej przez bank na podstawie art. 111 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r. poz. 2439 ze zm., dalej: „pr.bank.”), stanowią niedozwolone postanowienia umowne, w rozumieniu art. 385¹ k.c., i tym samym nie wiążą konsumenta *ex tunc*, realizujące cel Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE L nr 95 z 21 kwietnia 1993 r.; dalej: „dyrektywa 93/13”) jest przywrócenie sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, jaka istniałaby w braku tego nieuczciwego warunku, przez zwrot kwot nienależnie pobranych przez bank stanowiących różnicę pomiędzy kwotami uiszczonymi na podstawie kwestionowanych klauzul umownych, a kwotami, jakie byłyby należne gdyby do powołanych przeliczeń zastosowanie miał obiektywny kurs np. średni kurs NBP, i czy przez zwrot tak ustalonego nienależnego świadczenia doszłoby do przywrócenia między stronami równowagi kontaktowej, o jakiej mowa w art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, czy też realizacja celu dyrektywy następuje przez unieważnienie umowy kredytu i zasądzenie na rzecz kredytobiorcy wszystkich spełnianych świadczeń?

2) Czy uzasadniona jest wykładnia przepisu art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 w zw. z art. 358 § 2 k.c. przy umowie kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej, polegająca na przyjęciu, iż uznanie za niedozwolone postanowień umowy kredytu waloryzowanego kursem waluty CHF, odsyłających do tabeli kursowej banku skutkuje przyjęciem, że umowę jako niewykonalną należy uznać za nieważną, czy też należy przyjąć, że wobec obowiązywania zarówno w dacie zawarcia umowy, jak i w chwili orzekania przepisu dyspozytywnego prawa krajowego, tj. art. 358 § 2 k.c., umowa kredytu po wyłączeniu stosowania nieuczciwych postanowień umownych odnoszących się do tabeli kursowej banku, może nadal obowiązywać w świetle krajowego porządku prawnego z zastosowaniem miernika waloryzacji w postaci średniego kursu NBP, przy respektowaniu podstawowej zasady związania stron umową w pozostałym zakresie?

3) Czy wobec motywów uzasadnienia uchwały Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, obszernie nawiązującej do bezskuteczności (nieważności) umowy, w okolicznościach, w których kredytobiorca żąda uznania postanowień umowy o kredyt waloryzowany za bezskuteczne, nie potwierdzi wiążącego dla kredytobiorcy charakteru kwestionowanych postanowień umownych, względnie jeśli upłynie termin do takiego potwierdzenia, na gruncie regulacji zawartej w art. 385¹ § 1 i 2 k.c., uzasadnione jest przyjmowanie każdorazowo, wskutek samego oświadczenia kredytobiorcy (lub jego braku w wyznaczonym terminie) co do woli utrzymania umowy w mocy/oczekiwania uznania umowy za nieważną, skutku w postaci trwałej bezskuteczności umowy *ex tunc*, równoważnego z jej nieważnością, względnie jej nieważności, bez dokonania przez sąd jakiegokolwiek zobiektywizowanej oceny, czy rzeczywisty uszczerbek dla interesów konsumenta uzasadnia wdrożenie ochrony na gruncie art. 385¹ k.c., jak i czy wdrożenie tak daleko idącego skutku jak nieważność (upadek) umowy jest niezbędne, aby w ramach ochrony kredytobiorcy konsumenta w relacji z bankiem jako przedsiębiorcą, doszło do przywrócenia niezasadnie zaburzonej równowagi kontraktowej?

W odpowiedzi na skargę powodowie wnosili o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, względnie o jej oddalenie oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zdaniem skarżącego w sprawie zachodzi nieważność postępowania z uwagi na to, że Sąd drugiej instancji odmiennie niż Sąd pierwszej instancji, oparł rozstrzygnięcie na konkluzji co do upadku umowy na skutek bezskuteczności całej umowy *ex tunc*, z uwagi na abuzywności postanowień umowy dotyczących waloryzacji kredytu kursem waluty obcej. Według pozwanego inaczej przebiega obrona w razie przyjęcia bezwzględnej nieważności umowy, odmiennie natomiast w razie przyjęcia nieważności jako skutku abuzywności postanowień umowy.

Przewidziane w art. 379 pkt 5 k.p.c. pozbawienie strony możliwości obrony jej praw polega na tym, że strona na skutek wadliwości działań procesowych sądu lub strony przeciwnej nie brała udziału w całym postępowaniu lub jego znacznej części, jeżeli skutki tych wadliwości nie mogły być usunięte na następnych rozprawach przed wydaniem wyroku (postanowienia w postępowaniu nieprocesowym) w danej instancji. Ocena zaistnienia takiej sytuacji procesowej powinna być dokonana w kontekście okoliczności konkretnej sprawy. Chodzi jednak tylko o wypadki rzeczywistego pozbawienia możliwości obrony, którego skutkiem było niedziałanie strony w postępowaniu. O pozbawieniu strony możliwości obrony swych praw przesądza kumulatywne wystąpienie trzech okoliczności: naruszenia przez sąd przepisów procesowych będących źródłem uprawnień strony, wpływu tego uchybienia na wyłączenie możliwości działania strony w postępowaniu oraz niemożności obrony swych praw w postępowaniu w następstwie wystąpienia obu uprzednio wymienionych okoliczności (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 1 marca 2017 r., IV CSK 350/16, i postanowienie Sądu Najwyższego z 14 sierpnia 2020 r., V CSK 618/19).

Taka sytuacja w rozpoznawanej sprawie nie miała miejsca. Oparcie rozstrzygnięcia Sądu drugiej instancji na tej samej podstawie prawnej, ale przy odmiennej ocenie skutków zawarcia w umowie niedozwolonych postanowień, nie stanowi o pozbawieniu pozwanego możliwości obrony (zob. też w tej kwestii wyrok Sądu Najwyższego z 28 października 2022 r., II CSKP 898/22).

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest natomiast zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Zagadnienie prawne powinno, przede wszystkim, być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (postanowienie Sądu Najwyższego z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01), a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (postanowienia Sądu Najwyższego: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02; z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08).

W przypadku pierwszych dwóch zagadnień prawnych, skarżący zdaje się nie dostrzegać, że wskazywane przez niego przepisy były w ostatnim czasie przedmiotem licznych wypowiedzi Sądu Najwyższego (w odniesieniu do art. 358¹ k.c. w kontekście dyrektywy 93/13 zob. m.in wyroki Sądu Najwyższego: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22). Co do skutków usunięcia z umowy klauzuli abuzywnej Sąd Najwyższy również wypowiadał się już wielokrotnie. Konsekwencją stwierdzenia, że dane postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączona z przewidzianą w art. 385¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (zob. m.in uchwałę Sądu Najwyższego z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, oraz uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, a także wyroki Sądu Najwyższego: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17).

TSUE wyjaśnił przy tym, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż warunek umowny uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta.

W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć z reguły skutek w postaci przywrócenia sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku tego warunku (wyrok TSUE z 21 grudnia 2016 r., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, Francisco Gutiérrez Naranjo i Ana María Palacios Martínez przeciwko Cajasur Banco i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA), pkt 61-62). TSUE wykluczył też, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach (wyrok TSUE z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria SA przeciwko Albertowi Garcíi Salamance Santosowi i Bankia SA przeciwko Alfonsowi Antoniowi Lau Mendozie i Verónice Yulianie Rodríguez Ramírez, pkt 54). Oznacza to, że nieuprawnione byłoby zastąpienie przez sąd postanowień niedozwolonych innymi. Możliwość takiej zmiany umowy przez sąd stałaby w sprzeczności z celami prewencyjnymi dyrektywy 93/13, gdyż przedsiębiorcy wiedzieliby, że nawet w razie zastosowania klauzuli niedozwolonej umowa zostanie skorygowana przez sąd w sposób możliwie najpełniej odpowiadający ich woli, a jednocześnie dopuszczalny w świetle przepisów o niedozwolonych postanowieniach umownych.

W zakresie trzeciego zagadnienia prawnego Sąd Najwyższy wypowiadał się już w postanowieniu z 19 października 2022 r., I CSK 4730/22, do którego uzasadnienia odsyła w celu uniknięcia zbędnych powtórzeń.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania a stosownie do art. 98 § 1 i 3 k.p.c. oraz § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r. poz. 1800 ze zm.) obciążył pozwanego kosztami postępowania kasacyjnego.